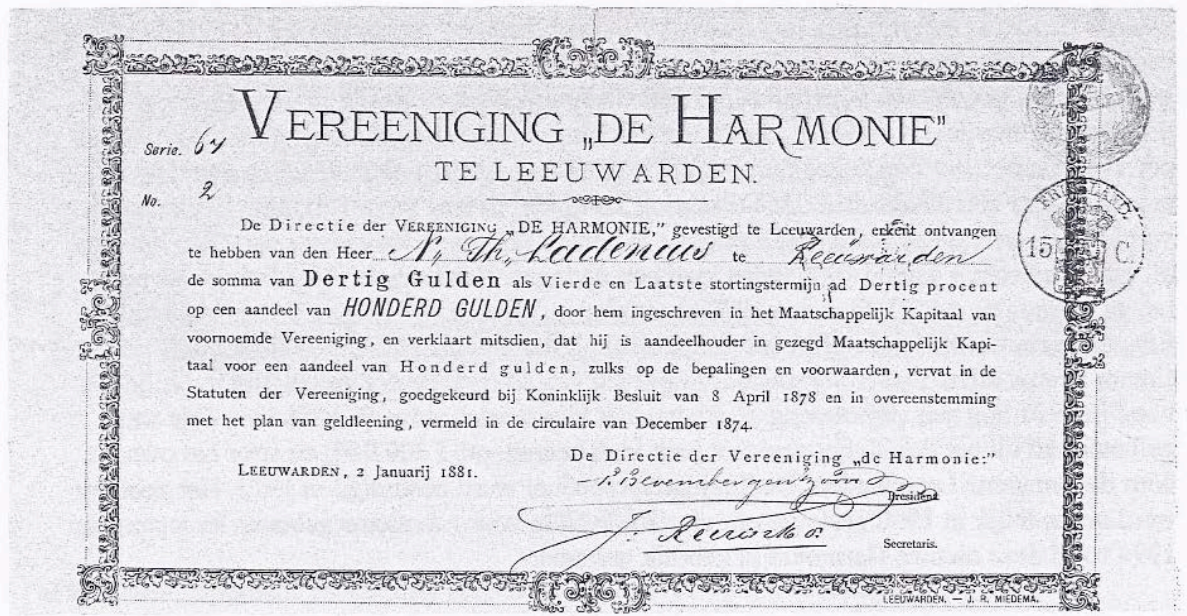

VEREENIGING DE HARMONIE TE LEEUWARDEN (1878 - 1972)

- Jaap-Jan Ursem -

Gepubliceerd in het VVOF Mededelingenblad januari 2008, p. 4-6.

Het initiatief tot het oprichten van een vereniging welke zich het stichten van een sociëteitsgebouw met concert- en theaterzaal, naar het voorbeeld van de Groninger Harmonie, ten doel stelde werd genomen op 21 oktober 1874. De initiatiefnemers, R. Bloembergen & Zoon (bankier), G. Gratama (bankier) en O.P. Waller Zeper (fabrikant), betoogden dat de bestaande sociëteiten in Leeuwarden in onvoldoende mate voldeden aan de behoefte aan meer uitgebreid onderling verkeer, dat er geklaagd werd over de geest van uitsluiting welke in Leeuwarden heerste en dat er slechts schaarse gelegenheden waren tot het houden van goede muziekkuitvoeringen en toneelvoorstellingen. Een in het leven geroepen commissie richtte zich in een circulaire tot de inwoners van Leeuwarden en enkele daarbuiten woonachtigen, waarin werd opgeroepen tot een voorlopige inschrijving op een geldlening tegen 2½% van f 150.000,—. In februari 1875 was er ingeschreven tot een bedrag van f 109.000,—. Als bouwterrein werd een gedeelte van de Prinsentuin uitgekozen. Lang niet iedereen was het eens met deze locatie omdat het onder bewoners van Leeuwarden zeer populaire plek was. Men kon zich abonneren op de toegang tot dit park, waar zomers concerten werden gegeven en de gemeente een buffet verpachtte. De onderhandelingen vorderden moeizaam en pas op 26 april 1877 keurde de gemeenteraad de overeenkomst goed. Echter het inschrijvingsbedrag was inmiddels gedaald en de bouwplannen waren daarmee te duur geworden. Op 6 oktober 1877 werd er door de voorlopige inschrijvers besloten dat er een nieuw plan moest komen, niet duurder dan f 110.000,—. Er werden vier architecten uitgenodigd om plannen in te dienen en het plan van een lening werd omgezet naar aandeel kapitaal. Het plan van Van Beek werd met wijzigingen aangenomen. Echter in de gemeenteraadsvergadering van 13 juni 1878 werd het plan verworpen en kreeg de vereniging het advies om naar een ander bouwterrein om te zien. Gewezen werd op drie terreinen waaronder een perceel achter het Paleis van Justitie tussen Zaailand en Ruiterskwartier. Dit werd verkozen als nieuw bouwterrein. Nu dienden drie architecten plannen in voor een gebouw op dit terrein. Toevallig waren ze alle drie lid van de vereniging! De leden keurden het plan "Eenvoud" van H.R. Stoett goed, waarna op 22 januari 1880 de gemeenteraad instemde. De bouw van de Harmonie kon nu eindelijk plaatsvinden (mei 1880).

Het geplaatste kapitaal van f 127.000,—, in aandelen van f 100,— door 596 aandeelhouders was wel voldoende voor de bouw maar niet voor de aanschaf van meubilair. Om dit ook te financieren ging de directie in 1881 een geldlening aan van f 42.000,— aan (tegen 4½ %). De sociëteitslokalen werden op 7 mei 1881 voor de leden geopend. De vereniging "De Harmonie" was inmiddels op 13 februari

1878 opgericht. Men kon alleen lid worden door ballotage of als men had deelgenomen in het kapitaal en/of geldlening.

Het aantal leden bedroeg bij de opening van het gebouw ruim 700, maar daalde een aantal jaren daarna tot iets boven de 300. Het sociëteitsbezoek nam af en de financiële toestand van de vereniging werd steeds slechter door te dure voorstellingen. De voorgenomen bouw van een kegelbaan kon in 1891 niet doorgaan doordat de inschrijvingen op een geldlening daarvoor te laag waren. Gesproken werd over ontbinding van de vereniging, maar door het verlengen van de aflossingstermijn van een geldlening in 1883 afgesloten, en het aangaan van een nieuwe geldlening in 1896 kon de vereniging blijven bestaan. Het sluiten van, concurrent, de sociëteit Amicitia in 1903 droeg bij tot een opleving van het sociëteitsbezoek, maar na de Eerste Wereldoorlog nam dit weer af. De financiële toestand werd echter beter door het beter verhuren van de grote zaal. In 1925 kreeg men de beschikking over een filmcabine voor bioscoopvoorstellingen. Ingrijpende verbouwingen vonden plaats in 1929, 1937 en 1958. Het sociëteitskarakter van de vereniging was langzamerhand op de achtergrond gedrongen door de steeds belangrijker wordende culturele manifestaties. De Harmonie ontwikkelde zich van een sociëteit tot een schouwburg. Pas in 1965 besloot de directie om alle toneelvoorstellingen ook voor niet-leden toegankelijk te maken. De leden behielden echter recht van voorbespreking, alsmede een reductie op de toegangsprijs. De directie poogde d.m.v. dit besluit meer publiek te trekken. Ook dit hielp niet echt. Met de gemeente Leeuwarden werd overlegd over een of andere wijze van steunverlening. Dit resulteerde in een voorgenomen oprichting van een gemeentelijke stichting, welke belast zou worden met beheer en exploitatie van de Harmonie.

Daarop richtte de directie zich in januari 1970 tot de leden en verklaarde dat de exploitatie van een schouwburg voor een particuliere vereniging zonder overheidssteun ondoenlijk was geworden als gevolg van afnemende publieke belangstelling en steeds stijgende kosten. De directie had daarom besloten de exploitatie niet langer voort te zetten en het recht van opstal per 1 september 1970 op te zeggen waarna de gemeente Leeuwarden de gebouwen tegen taxatiewaarde zou overnemen. De vereniging kreeg een bedrag van f 750.000. Een eerste vergadering om tot het besluit tot liquidatie te komen ($\frac{2}{3}$ meerderheid vereist), liep op niets uit omdat slechts 3 van de 1000 leden kwamen opdagen. Een tweede vergadering was nodig om de vereniging per 31 augustus 1970 te ontbinden (slechts vijf stemmen van het voltallige financiële commissie!). De gemeente zette de exploitatie voort middels de Stichting Culturele Centra Leeuwarden. Onder verantwoordelijkheid van de directie der vereniging in liquidatie vond in 1971 nog een verbouwing plaats van het kleedkamergedeelte, welke ten dele werd gefinancierd uit het liquidatieoverschot (een leuk bedrag van f 300.000) en voor het overige door de gemeente Leeuwarden. De liquidatieprocedure werd beëindigd in 1972. Het gebouw werd uiteindelijk in 1990 gesloopt om plaats te maken voor een nieuw gebouw. In september 1994 werd deze nieuwe Harmonie in gebruik genomen.

Bronnen:

website Historisch Centrum Leeuwarden,

www.harmonie.nl.

We gaan naar de Harmonie - H.W. Keikes.